

MACIEJ TARNAWSKI, ARTUR TARNAWSKI

BEZPIECZEŃSTWO IMPREZ MASOWYCH (uwagi na tle ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 roku)

I. Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 roku o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. Nr 106, poz. 680) – zwana dalej ustawą jest na gruncie polskim pierwszym aktem prawnym, który stara się **całościowo** uregulować kwestie związane z bezpieczeństwem imprez masowych.

W dyskusji sejmowej nad projektem tej ustawy wskazywano z jednej strony, że ustawa jest bardzo ważna „... zarówno dla organizatorów imprez masowych jak i dla bezpieczeństwa jej uczestników”¹. A nadto, że „... zapisy zawarte w projekcie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych stworzą nareszcie prawne uregulowania pozwalające na bezpieczne przeprowadzanie imprez masowych”². Z drugiej strony padały głosy przeciwko projektowi tej ustawy i to z przyczyn natury zasadniczej. Podkreślano, że „... ustawa ta jest sprzeczna z konstytucją, ponieważ stosuje nierówność podmiotów wobec prawa. Jest ona – i trudno się temu dziwić – forsowana przez resort spraw wewnętrznych i administracji. Jest ustawą, niestety, której główną ideą jest (...) zaoszczędzenie Policji kłopotów”³. W kwestiach szczegółowych zwracano przede wszystkim uwagę na to, że „... sprawa zwrotu kosztów dla Policji (...) wiąże się z ignorowaniem ustawy o Policji, w której wyraźnie czytamy, że do podstawowych obowiązków Policji należy zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, na które to działania Policja otrzymuje środki z budżetu państwa. Brakuje także w tej sprawie zapisów dotyczących odszkodowania w sytuacji ewentualnych szkód wyrządzonych przez Policję, czyli jeśli policja wyrządzi nam szkodę”⁴.

Wypowiadający się w imieniu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, podsekretarz stanu J. Szymański, polemizował z krytykami projektu omawianej ustawy zwracając uwagę, że jest on próbą „... rozwiązania problemów dotyczących złego stanu bezpieczeństwa imprez masowych, z czym borykaliśmy się w ostatnich kilku latach. I jest to próba zrozumiałej regulacji, z jednej strony dla podmiotów organizujących tego typu imprezy, z drugiej strony dla sił i służb, które mają zapewnić bezpieczeństwo (...). Od sprawności służb porządkowych, które organizator będzie powoływał, zatrudniał, jak również od współpracy tych służb z Policją – ta

¹ Wystąpienie posła J. Zakrzewskiego, *Stenogram posiedzenia plenarnego Sejmu z 22 sierpnia 1997 roku*, s. 167.

² Wystąpienie posła R. Kalbarczyka, *Stenogram ...*, s. 167.

³ Wystąpienie posła J. Olszowskiego, *Stenogram ...*, s. 168.

⁴ Wystąpienie posła J. Olszowskiego, tamże.

współpraca powinna właściwie dotyczyć już pierwszych etapów, planu, regulaminu imprezy, jak również zabezpieczenia obiektu, dróg ewakuacyjnych (...), jak również z pewną samodyscypliną klubów kibica czy innego typu stowarzyszeń – będzie zależało bezpieczeństwo imprez masowych⁵. Konkludując m.in. Szymański wskazywał, że "... od dobrego współdziałania, jak również od stworzenia dobrych podstaw prawnych dla takiego współdziałania i przede wszystkim ochrony bezpieczeństwa osób i mienia zależy nasze bezpieczeństwo"⁶.

II. Ten punkt widzenia autorów projektu ustawy powinien być linią przewodnią w analizie samych już rozwiązań ostatecznie przyjętych w ustawie z 22 sierpnia 1997 roku.

Na wstępie należy stwierdzić, że istniała na pewno potrzeba, co więcej konieczność, uchwalenia **kompleksowej** ustawy, która regulowałaby kwestie bezpieczeństwa imprez masowych. Błędne byłoby mniemanie, że ustawa o Policji z 26 kwietnia 1990 (Dz. U. Nr 30, poz. 179 z 1991 roku, z późniejszymi zmianami) jest wystarczającym aktem prawnym odnoszącym się do omawianego zagadnienia, a to chociażby z tego względu, że tylko niektóre z poszczególnych przepisów ustawy o Policji mogłyby być **pomocniczo** wykorzystane w zapewnieniu bezpieczeństwa imprez masowych (głównie rozdział 3 ustawy, mówiący o zakresie uprawnień Policji).

Art. 1 ust. 1 ustawy z 1997 roku wskazuje na **zakres kompleksowej** regulacji prawnej. Ustawa bowiem określa:

- warunki bezpieczeństwa imprez masowych,
- tryb wydawania zezwoleń na ich przeprowadzanie,
- zasady odpowiedzialności organizatorów tych imprez za szkody wyrządzone w miejscu i czasie trwania imprezy masowej,
- zasady odpowiedzialności organizatorów imprez masowych i ich uczestników w przypadku naruszenia przez nich przepisów ustawy.

Warunki bezpieczeństwa imprezy masowej określone zostały szczegółowo w rozdziale 2 ustawy zatytułowanym: "Warunki bezpieczeństwa imprezy masowej", w którym opisano nadto tryb uzyskiwania zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej, uprawnienia dla organów administracyjnych w tym zakresie, uprawnienia i obowiązki dla służb porządkowych.

Pomieszczenie wszystkich tych kwestii w jednym rozdziale może nasuwać pewne wątpliwości z punktu widzenia techniki legislacyjnej (*vide* wyżej sformułowanej art. 1 ust. 1 ustawy).

Podstawowym przepisem, o charakterze ogólnym w przedmiocie warunków bezpieczeństwa imprezy masowej, jest art. 5 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym "...organizator imprezy masowej jest zobowiązany do **zapewnienia bezpieczeństwa osobom obecnym na imprezie oraz porządku podczas trwania imprezy**" (podkr. – M.T. i A.T.).

Ust. 2 tego artykułu zawiera szczegółową eksplikację, w której mowa, że organizator imprezy **zapewnia**:

⁵ *Stenogram* ..., s. 169.

⁶ *Stenogram* ..., s. 169.

- spełnienie wymogów określonych w przepisach prawa, w szczególności w przepisach prawa budowlanego, w przepisach sanitarnych i w przepisach dotyczących ochrony przeciwporażeniowej,
- służbę porządkową i informacyjną,
- pomoc medyczną oraz zaplecze higieniczno-sanitarne,
- drogi ewakuacyjne oraz drogi umożliwiające dojazd pojazdom służb ratowniczych i Policji,
- warunki zorganizowania łączności pomiędzy podmiotami biorącymi udział w zabezpieczeniu imprezy,
- sprzęt ratowniczy i gaśniczy oraz środki gaśnicze niezbędne przy zabezpieczeniu działań ratowniczo-gaśniczych,
- w razie potrzeby pomieszczenie dla służb kierujących zabezpieczeniem.

Nadto organizator imprezy masowej ma obowiązek udostępnić uczestnikom imprezy masowej regulamin obiektu lub regulamin imprezy masowej (art. 5 ust. 3 ustawy). Regulamin ten jest jednym z wymogów przy staraniu organizatorów o uzyskanie zgody na przeprowadzenie imprezy masowej, a nadto stwarza podstawy – w przypadku naruszenia postanowień regulaminu przez uczestników imprezy masowej – do podjęcia działań interwencyjnych. Z kolei w uzgodnieniu z właściwym miejscowo komendantem rejonowym Państwowej Straży Pożarnej organizator ma obowiązek określenia szczegółowych zasad postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia w obiekcie, w którym planuje się przeprowadzenie imprezy (art. 4 ust. 4 ustawy).

Należy skonstatować, że przepisy ustawy odnoszące się do warunków bezpieczeństwa imprezy masowej są wyczerpujące i przejrzyste. Jeśli chodzi o tryb wydawania zezwoleń na przeprowadzanie imprezy masowej to trzeba stwierdzić, że przepisy w tej materii są bardzo szczegółowe, co jest w pełni zrozumiałe.

Z wnioskiem o wydanie takiego zezwolenia organizator imprezy masowej zobowiązany jest zwrócić się do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, właściwego za względu na miejsce przeprowadzania imprezy, w terminie nie późniejszym niż 30 dni przed planowanym rozpoczęciem imprezy (art. 6 ustawy). Do wniosku organizator imprezy winien dołączyć szereg załączników, które w znacznej mierze będą decydować o pozytywnej lub negatywnej decyzji uprawnionego organu (art. 7 ustawy). Do załączników o największej doniosłości zaliczyć należy przede wszystkim opinie właściwych miejscowo komendantów Policji i Państwowej Straży Pożarnej, regulamin oraz graficzny plan obiektu wraz z informacją o sposobie udostępnienia go uczestnikom imprezy masowej, program i regulamin imprezy masowej, informację o przewidywanej maksymalnej liczbie osób mogących uczestniczyć w imprezie masowej, a przede wszystkim polisę ubezpieczeniową od odpowiedzialności cywilnej za ewentualne szkody wyrządzone uczestnikom imprez masowych, na które wstęp jest odpłatny.

Nie złożenie wraz z wnioskiem wszystkich wymaganych załączników, jak również niewypełnienie warunków bezpieczeństwa imprezy masowej, o których mowa w art. 5 ust. 2 i 3 ustawy skutkuje odmową wydania zezwolenia na imprezę masową. Natomiast w razie spełnienia wyżej wy-

mienionych warunków wójt, burmistrz, lub prezydent miasta są zobowiązani do wydania decyzji zezwalającej na przeprowadzenie imprezy masowej i to w terminie 14 dni od złożenia wniosku (art. 8 ustawy).

Od decyzji uprawnionego organu służy odwołanie do samorządowego kolegium odwoławczego, które je rozpatruje w terminie 14 dni od dnia jego wniesienia (art. 11 ust. 1 i 2 ustawy).

Przepisy ustawy zawierają także szczegółowe uprawnienia dla służb porządkowych, które mają stwarzać podstawy do zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych.

Wraz z uzyskaniem zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej, organizator staje się automatycznie nośnikiem uprawnień i obowiązków, które są niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom tejże imprezy. Organizator może przede wszystkim dokonywać utrwałień przebiegu imprezy, w tym zachowania widzów, za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk (art. 15 ustawy). Doniosłość tego przepisu przejawia się zwłaszcza w tym, iż utrwalony obraz i dźwięk można będzie w razie potrzeby wykorzystać w procesach sądowych lub przed kolegium ds. wykroczeń, przeciwko osobom naruszającym porządek publiczny na imprezach masowych. Tym bardziej jeśli weźmie się pod uwagę fakt, iż wielokrotnie niemożliwe było ustalenie sprawców wybryków chuligańskich, jakie miały w Polsce miejsce zwłaszcza na arenach sportowych. Na marginesie należy zastanowić się, czy ustawa wzorem rozwiązań przyjętych w wielu państwach Europy Zachodniej nie powinna wprowadzić obowiązku posiadania przez np. kibiców uczestniczących w imprezach sportowych – identyfikatorów osobistych. Organizator imprezy jest uprawniony także poprzez służby porządkowe dokonywać legitymowania i przeszukiwania osób udających się na organizowaną przez niego imprezę (art. 16 ustawy).

Przepisy te mają na pewno duży walor socjotechniczny, mogą być skutecznym instrumentem zmierzającym do zachowania bezpieczeństwa imprez masowych. Należy jednak zasygnalizować – co wymagałoby odrębnego opracowania – czy przepisy te nie pozostają w kolizji z konstytucyjnymi gwarancjami nietykalności i wolności obywateli, a zwłaszcza z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku⁷.

Służby porządkowe, o których mowa była wyżej są zobowiązane nie wpuścić na imprezę masową osób, wobec których wydano orzeczenie bądź zakazujące wstępu na imprezę masową, bądź zobowiązujące je do powstrzymania się od przebywania na tychże imprezach, a także osoby, które odmówiły poddania się czynnościom wyeksplikowanym w art. 16 ustawy. Służby porządkowe są zobowiązane ponadto usunąć z miejsca imprezy masowej osoby, które swoim zachowaniem zakłócają tę imprezę (art. 17 ustawy).

Oprócz organizatora imprezy masowej szczególne uprawnienia wynikające z ustawy otrzymał również wojewoda, jako przedstawiciel rządu w terenie. Może on wydać decyzję zakazującą przeprowadzania imprez masowych na terenie województwa lub jego części, albo na poszczególnych

⁷ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz*, Kraków 1998, s. 41 - 42.

obiektach, na czas nieokreślony lub do momentu odwołania negatywnej oceny stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego, w związku z przeprowadzoną imprezą masową (art. 13 ustawy). Przepis ten jest dość kontrowersyjny. Zamykanie obiektów, na których mają się odbywać imprezy masowe, poza tym że ma charakter wyłącznie represyjny, jest „półśrodkiem”, za pomocą którego organy państwa chcą się pozbyć problemu wynikającego z organizacji imprez masowych. Krytykę tego rozwiązania odnieść należy zwłaszcza do sytuacji zamykania obiektów sportowych. Należy mniemać, a przemawia za tym doświadczenie życiowe, że osoby zakłócające porządek podczas imprez sportowych, nie zaprzestaną zachowywać się w sposób sprzeczny z prawem, tylko dlatego, że zostanie zamknięty obiekt sportowy w ich mieście. Zmieni się jedynie miejsce, w którym porządek i spokój publiczny będzie nadal zakłócany.

Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 roku o bezpieczeństwie imprez masowych przewiduje odpowiedzialność **organizatorów** imprez masowych za szkody wyrządzone w miejscu i w czasie trwania imprezy masowej, a także zasady odpowiedzialności **organizatorów** i ich **uczestników** w przypadku naruszenia przez nich przepisów ustawy.

W rozdziale 3 ustawy wskazano na odpowiedzialność za szkody i koszty zabezpieczenia imprezy masowej. Przepis art. 19 ust. 1 ustawy stwierdza, że **organizator** imprezy masowej odpowiada za **rzeczywiste szkody**, które poniosły Policja, Państwowa Straż Pożarna i inne jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz służba zdrowia, w związku z ich działaniami w miejscu i czasie odbywania się imprezy. W ust. 2 tego artykułu dodano, że powyższy przepis dotyczy imprez masowych, na które wstęp jest odpłatny⁸.

Bardzo istotne jest to, że organizator ponosić będzie odpowiedzialność tylko za rzeczywistą szkodę, czyli w rozumieniu cywilnoprawnym chodzi tu o *damnum emergens* (szkoda *sensu stricto*). Nawiązuje do tego art. 19 ust. 3 ustawy, zgodnie z którym szkody wymienione w art. 19 ust. 1 obejmują **równowartość** zniszczonego lub uszkodzonego mienia użytego przez Policję, Państwową Straż Pożarną, inne jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz służbę zdrowia w związku z działaniami w miejscu i (w)⁹ czasie przeprowadzania imprezy masowej.

Oczywistą jest rzeczą, że zasady odpowiedzialności cywilnej zawarte w przepisach ustawy są komplementarne w stosunku do zasad odpowiedzialności odszkodowawczej, przewidzianych w kodeksie cywilnym.

Licząc na możliwość wyrządzenia szkody uczestnikom imprez masowych, ustawodawca nałożył na organizatora odpłatnej imprezy masowej obowiązek ubezpieczenia się od odpowiedzialności cywilnej (art. 20 ust. 1 ustawy).

Z kolei wobec podmiotu, który organizuje imprezę masową bez wymaganego zezwolenia lub przeprowadza ją wbrew wydanemu zakazowi, prze-

⁸ Powstaje pytanie, co z kwestią odpowiedzialności organizatorów imprez masowych, na które wstęp jest nieodpłatny. Wydaje się, że odpowiedzialność odszkodowawcza w tym przypadku będzie miała swe podstawy w art. 415 i nast., k.c.

⁹ Tego przyminka „w” nie użyto chyba przez przeoczenie (!?), mimo że prawidłowo występuje on w analogicznym art. 19 ust. 1 ustawy.

widziana jest kara aresztu, ograniczenia wolności albo grzywna (art. 21 ust. 1 ustawy). Jest to więc odpowiedzialność "karno-administracyjna" za wykroczenie, odnosić się więc musi do konkretnej osoby fizycznej, czy grupy takich osób.

Natomiast wobec osoby znajdującej się na imprezie masowej i nie wykonującej polecenia porządkowego, wydanego na podstawie ustawy przez organizatora imprezy lub służby porządkowe, przewidziana jest kara grzywny do 5.000 złotych (art. 21 ust. 2 ustawy).

Zgodzić się należy z M. Stefańskim, że o ile wykroczenie z art. 21 ust. 1 ustawy jest wykroczeniem indywidualnym (odnosi się wyłącznie do organizatora imprezy masowej), o tyle wykroczenie z art. 21 ust. 2 ustawy jest wykroczeniem powszechnym (chodzi tu o uczestnika imprezy masowej)¹⁰.

Poza odpowiedzialnością za wykroczenie z art. 21 ust. 2 ustawy częste zastosowanie wobec uczestników imprezy masowej mogą mieć liczne przepisy kodeksu wykroczeń z 20 maja 1971 roku (Dz. U. z 1971 Nr 12, poz. 114 z późn. zm.) czy nawet w poważniejszych wypadkach przepisy kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 roku, a wiążące się z odpowiedzialnością czy to, np. za zakłócanie porządku publicznego, naruszenia nietykalności cielesnej innych osób, czynne napaści na służby porządkowe, bójkę itp. Bardzo dobrze się stało, że ustawa przewiduje zakaz wstępu na imprezę masową. Zgodnie z art. 22 ustawy w razie ukarania za wykroczenie z art. 50 k.w. (nieopuszczenie zbiegowiska), art. 51 k.w. (zakłócenie porządku), art. 52a k.w. (nawoływanie do przestępstwa bądź nawoływanie do nieposłuszeństwa), art. 124 k.w. (niszczenie mienia), art. 143 k.w. (utrudnianie korzystania z urządzeń użyteczności publicznej), można orzec ten zakaz na czas od 3 do 12 miesięcy¹¹.

Zakaz ten nie jest ograniczony tylko do osób ukaranych za wymienione wyżej wykroczenia. Może on być stosowany także w okresie próby, a więc nawet do 5 lat, w razie skazania sprawcy, wobec którego przy stosowaniu warunkowego zawieszenia wykonywania kary orzeczono przed sądem środek probacyjny w postaci "powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach", (w tym przypadku w miejscach przeprowadzania imprez masowych) – por. art. 70 i 72 pkt. 7 k.k. z 1997 roku, czy też w razie zastosowania art. 6 pkt. 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26 października 1982 roku, środka wychowawczego wobec sprawcy wykazującego przejawy demoralizacji albo dopuszczającego się czynu karalnego (środek ten może być orzeczony bezterminowo, nie dłużej niż do ukończenia przez sprawcę 21 roku życia).

Zakaz wstępu na imprezy masowe może być istotną dolegliwością dla osoby, wobec której został orzeczony. Zdaniem M. Stefańskiego ta dolegliwość wyrażona jest w możliwie długim okresie obowiązywania tego zakazu¹².

¹⁰ M. Stefański, *Przepisy karne w ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych*, "Palestra", 1998 nr 3 - 4, s. 40.

¹¹ W świetle nowego kodeksu karnego z 1997 roku zakaz ten należałoby określić mianem nie kary dodatkowej lecz środkiem karnym.

¹² M. Stefański, op. cit., s. 40.

Nie wydaje się jednak, by zakaz przewidziany w art. 22 ustawy był szczególnie surowy.

Co do zakazu orzeczonego przez sąd, to w zależności od rodzaju czynu, sposobu i okoliczności jego popełnienia, a także osoby sprawcy (często są to ludzie z tzw. marginesu społecznego, czy członkowie różnych subkultur z grupami o charakterze skrajnie nacjonalistycznym włącznie), sąd zakaz ten orzeknie w granicach, jakie k.k. przewiduje przy określaniu okresu próby, przy warunkowym zawieszeniu wykonywania kary¹³.

Nie jest też konieczne wbrew sugestii M. Stefańskiego – enumeratywne wymienianie w ustawie – w przypadku skazania, za jakie przestępstwa można orzec zakaz wstępu na imprezy masowe. Za wystarczające w tej materii uznać należy przepisy k.k. regulujące kwestie związane ze stosowaniem instytucji warunkowego zawieszenia wykonywania kary (art. 69 - 76).

III. Potrzeba uchwalenia ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych – naszym zdaniem – była konieczna. Nie oznacza to jednak, że regulacje zawarte w ustawie z 22 sierpnia 1997 są w pełni zadowalające.

1. Obalić trzeba mit, że za pomocą ustawy zapewni się bezpieczeństwo imprez masowych. Wiara w omnipotencję prawa, system zakazów i nakazów już wielokrotnie wskazywała na to, że głosiciele takiego poglądu kierują się złudzeniami, które prowadzą donikąd. Ustawa może być tylko jednym z elementów (skądinąd bardzo ważkim) stwarzających podstawy i warunki do zapewnienia bezpieczeństwa imprez masowych i przewidującą rozwiązania odnoszące się do odpowiedzialności prawnej (zarówno cywilnej jak i karnej) w razie niespełnienia tych warunków.

2. Z pozytywną oceną spotkać się powinny te przepisy omawianej ustawy, które mówią o warunkach bezpieczeństwa imprez masowych oraz trybie wydawania zezwoleń na organizowanie tych imprez.

3. Pewne zastrzeżenia można wysunąć co do zasad odpowiedzialności związanych z organizowaniem imprez masowych.

Wszystkie imprezy masowe występują w konfiguracji mającej postać **triady**:

A – organizator imprezy masowej,

B – uczestnicy imprezy masowej,

C – Policja i inne służby porządkowe¹⁴.

W ustawie zasady odpowiedzialności odnoszą się z niewiadomych powodów tylko do kręgu pierwszych dwóch podmiotów (A i B), natomiast pomijają odpowiedzialność trzeciego podmiotu (C), w sytuacji ewentualnych szkód przez ten podmiot wyrządzonych. Rzeczywistość polska chociażby ostatnich lat pokazuje, że przypadki łamania prawa przez służby porządkowe, w tym także Policję, podczas imprez masowych, nie należą wcale do rzadkości¹⁵.

¹³ Na marginesie należy odnotować, że w szczególnie drastycznych przypadkach w Anglii, tzw. zakaz stadionowy orzekany jest nawet dożywotnio.

¹⁴ Pomijamy w tym kontekście np. organy administracji (wójt, burmistrz, prezydent miasta), które mają swój udział w wydaniu zezwoleń na przeprowadzanie imprez masowych, czy ewentualnie wojewodę, który może wprowadzać zakaz przeprowadzania tych imprez.

¹⁵ Porównaj na ten temat przykłady przytoczone w niepublikowanej pracy magisterskiej: A. Tarnawski, Problematyka prawnokarna ekscesów chuligańskich związanych z imprezami sportowymi, Poznań 1997, por. także A. Bramczuk, *Przemoc stadionowa*, "Prawo i Życie", 1998 nr 12, s. 20 - 21.

Wydaje się więc, że w ustawie z 22 sierpnia 1997 powinny się znaleźć odpowiednie regulacje odnoszące się do tej materii. Niewystarczające są tu na pewno postanowienia ustawy o Policji (art. 132 i nast.)¹⁶.

SECURITY OF MASS EVENTS
(REMARKS TO THE LAW FROM AUGUST 22, 1997)

S u m m a r y

The Authors discuss the law on security of mass events. This law determines:

- 1) necessary conditions for security of mass events,
- 2) procedure of granting licences for such events,
- 3) bases for responsibility of organizers of such events and of their attendants in case of a violence of the provisions of the law.

The Authors discuss also dispositions of the law on police from 1990 which are complimentary to the law cited above. Some propositions *de lege ferenda* are also formulated, among others – especially concerning responsibility of the police and other subsidiary guards for irregular or illegal (conf. *de lege lata*) interventions during disturbed mass events, more particularly in sports.

¹⁶ Zobacz T. Hanausek, *Ustawa o Policji, Komentarz*, Kraków 1996, s. 123 i n., por. także wyżej przytoczony pogląd posła J. Olszowskiego w Sejmie podczas dyskusji nad projektem ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 roku, *Stenogram ...*, s. 168.